

ȚINUTA MONAHALĂ – ADUCĂTOARE-AMINTE DE MOARTE ȘI DE JUDECATA LUI DUMNEZEU¹

Arhim. Ioan HARPA

Exarhul mănăstirilor din zona Botoșani, Arhiepiscopia Iașilor

Abstract

The Social-Cultural Center „Saint Paisius” of Neamt Monastery hosted on 14 and 15 November 2015 the monastic Synaxis of monks and nuns from the Archdiocese of Iași. This monastic meeting coincided this year with the feast of Saint Paisius Velichykovsky from Neamt and had as main theme „The thought of death”. In this paper, the author shows that the monk begins his spiritual struggle for the mortification of all kinds of appetites and passions when he begins to die for the world, when he decides to abandon his name and the worldly clothes they had until the liturgical ceremony of consecration as monk.

Keywords: monastic vestments, consecration as monk, death, monastic life.

Insuflați de harul profetic, marii Părinți din vechime au constatat cu amărăciune că vor veni zile în care călugării vor lăsa hrana cea tare așezată de Duhul Sfânt în rânduielele sfinte și vor viețui în ignoranță, în lenevire și în nepurtare de grijă pentru mântuirea sufletelor lor². Despre unii ca aceștia s-a spus că, deși vor fi sfătuiți, nu vor lua aminte, deși vor auzi Sfintele Scripturi, le vor lua în râs și, deși vor auzi vorbindu-li-se despre moarte, vor trăi ca și cum n-ar mai muri niciodată³.

Se pare că în acest tablou duhovnicesc ne regăsim și noi, stareții, dimpreună cu obștile noastre. De aceea consider că este folositor pentru fiecare dintre noi ca, în acest duh de comuniune frățească întru care ne-a adunat Bunul Dumnezeu din cadrul acestei

¹ Referat susținut în cadrul Sinaxei monahale anuale din Arhiepiscopia Iașilor (Mănăstirea Neamț, 2015).

² Avva Pamvo, *Cuvânt duhovnicesc, Proloage* 16 nov., Craiova, 1991, p. 259.

³ Sf. Efrem Sirul, *Cuvânt duhovnicesc, Proloage* 27 nov., Craiova, 1991, p. 287.

Sinaxe monahale, să medităm asupra unei teme duhovnicești de mare actualitate: „Ținuta monahală și aducerea-aminte de moarte”.

Vă veți întreba unii ce legătură este între gândul la moarte – tema generală a sinaxei noastre – și ținuta monahală? Aparent, ele par a fi străine oarecum una de alta, însă cercetând atât conținutul rânduiei Slujbei călugăriei, cât și al celei din Slujba înmormântării monahilor, constatăm că între aceste două subiecte este o strânsă legătură.

Monahul își începe lupta duhovnicească de omorâre a poftelor și a patimilor de tot felul în momentul în care începe să moară pentru lume, când se hotărăște să renunțe în totalitate la numele și la hainele lumești pe care le-a avut până în momentul ceremoniei liturgice de consacrare întru călugăr. Acesta este, de fapt, primul semn al morții lui. Tipicul acestei rânduiei liturgice, așa cum ni s-a păstrat în *Molitfelnic*, reliefează faptul că starețul este cel care se ocupă de procurarea hainelor călugărești ale celui ce va primi tunderea. În nici un caz ele nu trebuie să fie ale candidatului la călugărie. Pe acestea le va aduce în biserică încă de la Vecernia din ajunul călugăriei și le va pune pe soleea Sfântului Altar, sub icoana împărătească a Mântuitorului. Aici vor rămâne până în momentul slujbei propriu-zise. O tradiție neconsemnată în scris, venită de la bătrâni, spune că hainele primesc, cât se află aici, un har special, care îl va ajuta pe cel ce le îmbracă să-și păstreze și chiar să-și sporească în toată viața lui râvna în pregătirea pentru primirea celor sfinte, pentru primirea leacului nemuririi (acolo fiind locul unde cei din mănăstire care nu fac parte din cler vin să se împărtășească cu Sfântul Trup și Sânge al Domnului nostru Iisus Hristos). Aici este de fapt, în chip mistic, granița dintre cer și pământ, aici este de fapt poarta cerului. Fără aceste haine, monahul nu are ce căuta în locul acesta înfricoșător.

Ceremonia liturgică propriu-zisă a călugăriei are în centrul ei tocmai rânduiala îmbrăcării, rând pe rând, a șapte piese vestimentare (simbolizând cele șapte daruri ale Sfântului Duh⁴), ce constituie chipul îngeresc cel văzut al schimei monahale. La fiecare din acestea șapte se rostește de către stareț o formulă specială,

⁴Sfântul Simeon, Arhiepiscopul Tesalonicului, *Tratat asupra tuturor dogmelor credinței ortodoxe*, Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, 2002, p. 100.

potrivit scopului pentru care ea se dă celui ce se călugărește. Când ajunge la rasă, starețul o binecuvântează și zice: „Fratele nostru se îmbracă în haina mântuirii și în platoșa dreptății, spre a se feri de toată nedreptatea, de toate gândurile cele rele și de cugetele voii sale, iar gândul morții totdeauna să îl aibă în mintea lui”⁵. Rasa – haina de deasupra, de care monahul va trebui să rămână nedespărțit în toată viața lui – are tocmai acest rol, de a-i aminti de moarte. Ea are formă de cruce și simbolizează sicriul. Din momentul călugăriei, monahul va trăi în rasa sa ca într-un sicriu ce îi va aduce aminte că, deși este mort pentru lume (așezat în sicriu), nu este încă pus în mormânt⁶, ci îi stă în față o aprigă luptă duhovnicească, care se va sfârși doar în momentul morții.

Cercetând și Slujba înmormântării monahilor, constatăm că ea începe și se sfârșește cu același ritual de îmbrăcare a celui adormit în toate hainele primite la călugărie. Cel adormit este prohodit în același loc din biserică unde s-a săvârșit și Slujba călugăriei, iar în unele mănăstiri (ca de pildă la cele din Sfântul Munte) acesta este pogorât în mormânt nu în sicriu, ci pe o rogojină, îmbrăcat doar în hainele călugărești.

Din cele spuse până aici cu privire la cele două momente limită între care se desfășoară viața călugărului, înțelegem cu mare claritate că unul dintre rolurile majore ale ținutei monahale este acela de a întreține în mintea și în inima acestuia amintirea vie a scopului suprem pentru care el trăiește: confruntarea finală cu moartea și cu judecata lui Dumnezeu.

Se spune adesea – poate cu anumită îndreptățire – că nu îmbrăcămintea îl face pe monah. În unele situații excepționale, această constatare poate că este adevărată. În situații normale, însăși uniforma îl face pe monah. Ceea ce este cert este faptul că monahul nu poate purta îmbrăcămintea lumii în timpul vieții lui pământești. În lupta lui continuă pentru cucerirea Împărăției lui Dumnezeu și a confruntării cu gândul morții, monahului i s-a rânduit să nu fie singur, ci nedespărțit și întărit de uniforma sa, care îl îmbracă în sensuri duhovnicești exprimate prin simboluri pe care trebuie să le aibă mereu în fața ochilor și în conștiința sa.

⁵ *Molitfelnic*, EIBMBOR, București, 1998.

⁶ Pr. Virgil Gheorghiu, *Viața Patriarhului Atenagoras*, Editura Reîntregirea, Alba-Iulia, 2009, p. 152.

Uniforma i le aduce aminte. De aceea, ea este una dintre metodele esențiale ce mențin trezvia monahului⁷.

Mai cu seamă la slujba din biserică, unde în chip solemn a primit aceste haine în ziua călugăriei și unde, pentru ultima dată, își va lua rămas bun de la frații lui cei împreună-nevoitori și lupțători cu el care îl vor prohodii în ziua înmormântării sale, monahul nu poate veni altfel, decât îmbrăcat în aceste haine.

Preotul monah are datoria sfântă să slujească cele Șapte Laude bisericesti îmbrăcat în rasă, mantie și camilafcă.

Paracliserului nu-i este îngăduit să facă paracliserie fără rasă și mantie. O rugăciune ce se rostește în timpul intrării în Sfântul Altar reliefează că „orice intrare aici este spre osândă”, cu atât mai mult intrarea persoanei nesfințite îmbrăcată în chip necălugăresc aduce după sine o și mai mare osândă. Tocatul în jurul bisericii și tragerea clopotelor se face, de asemenea, în rasă și camilafcă.

Citirile din Psaltire și din Sfânta Scriptură (Paremii, Apostol), de asemenea, se fac în rasă, mantie și camilafcă.

Spovedania și împărtășania monahilor se fac tot în rasă, mantie și camilafcă.

Mergerea la trapeză a întregului sobor se face în rasă și camilafcă.

Pentru monah, uniforma cu care merge la slujbă îi este necesară precum casa, biserica, mănăstirea lui. Fără aceasta, el rămâne fără domiciliu, fără identitate duhovnicească, se pierde ca ceva ne semnificativ în lucrurile și în duhul acestei lumi.

Aberația timpurilor prezente pe care le trăim ne demonstrează tocmai ceea ce este de nedorit. În afara mănăstirii (și chiar în mănăstire), monahii au început să înlocuiască rasa – cu tot ceea ce semnifică ea – cu haine obișnuite, lumești, de multe ori chiar de prost gust. Rar mai vezi prin lume un monah îmbrăcat în rasă și cu metania în mână. Și atunci când îl văd, unii dintre frații lui monahi, paradoxal, se întreabă: „Ce-i cu sfântul acesta cu rasa și metania până în pământ?”. Nu vor avea nimic de spus, însă, dacă vor întâlni un călugăr îmbrăcat cu o haină lumească, colorată sau cu o geantă pe umăr la fel de nepotrivită sau, pur și simplu, numai

⁷ Dr. Antonie Plămădeală, *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Editura Mitropolia Ardealului, 1995, p. 54.

în dulamă. Pe unul ca acesta, Sfântul Efreem Sirul îl numește „tânăr fudul”, în mintea și-n inima căruia nu poate sălășlui gândul la moarte.

Trebuie să se știe, vizavi de aceste neorânduiești, că un monah care se leapădă de îmbrăcăminte cerească, îngerească, este pierdut, precum soldatul care își pătează uniforma sau care dezertează de la război și trece la inamic este pedepsit cu pedeapsa capitală. Monahul, având veșmântul paradisiac al ostașului lui Hristos, nu se poate angaja la nimic pământesc care să îl facă să uite de scopul său suprem. El aparține o dată pentru totdeauna oștirii în care este angajat să lupte și ale cărei însemne este obligat să le poarte, ca să dovedească prin aceasta că este exclusiv în slujba cerului, în slujba lui Dumnezeu⁸.

Asupra acestor reguli, aparent simple la prima vedere, sunt îndatorăți să vegheze cu mare responsabilitate stareții, ca unii ce trebuie să întrețină în obștile lor un duh de sobrietate și echilibru duhovnicesc.

Deși situația descrisă cu privire la indiferența față de ținuta monahală ne întristează profund, totuși ea poate fi depășită. Tot la Sfinții Părinți găsim constatarea plină de speranță că mulți din sfinții nevoitori de demult ar dori să trăiască în vremea noastră și să se nevoiască în condițiile lumii de acum⁹. Și care este această nevoie oare? Nu este alta decât aceea că monahul din zilele de acum este chemat să-și mărturisească în fața fraților săi din obște și în fața lumii întregi vocația sa sublimă, aceea că sub smeritele lui veșminte primite în ziua călugăriei lui, de care nu trebuie să-l despartă nimeni și nimic în nici un chip, în spatele săracuței sale înfățișări, în sinea lui adevărată, să mențină viu gândul la moarte și la judecată, fapt care îl va ajuta foarte mult să se opună duhului lumesc ce îl asaltează de pretutindeni¹⁰.

Și pentru aceasta este nevoie să ia aminte la proverbul românesc care cu atâta înțelepciune zice: „ori vorbește cum ți-i portul, ori te poartă cum ți-i vorba”.

⁸ Pr. Virgil Gheorghiu, *op. cit.*, p. 151.

⁹ Cuv. Paisie Aghioritul, *Cu durere și dragoste pentru omul contemporan*, Editura Evanghelistos, p. 13.

¹⁰ Monahul Nicolae de la Rohia, *Dăruind vei dobândi*, Ed. Episcopia Ortodoxă a Maramureșului și Sătmarului, Baia Mare, 1992, p. 19.